

הגדרת צרורות

יוני שזורץ

מבוא

הגמרא (יז, ב) מביאה את מחלוקת חכמים וסומכוס, כמה משלמים על מקרה בו הבהמה התיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה. לשיטת סומכוס, החיוב הוא של נזק שלם, לעומת זאת לשיטת חכמים החיוב הוא של חצי נזק בלבד. הגמרא (שם) מביאה את דברי רבא, שלכולי עלמא אנו אומרים ש"כוחו כגופו", כלומר העובדה שהבהמה הזיקה בכוחה נחשבת כאילו הבהמה הזיקה בגופה, והבעלים אמור לשלם נזק שלם כדין רגל. אבל, ישנה הלכה למשה מסיני שמורידה את החיוב לחצי נזק¹. במאמר זה, נדון באילו מקרים חלה ה"הלכתא" של צרורות, או במילים אחרות – מה היא הגדרת צרורות.

המשנה (יז, א) מביאה דין שאם היה דליל (חוט) קשור ברגלי תרנגול והוא שיבר בעזרתו כלים, בעל התרנגול חייב חצי נזק, ובפשטות החיוב הוא מדין צרורות². לעומת זאת, הגמרא (יז, ב) מביאה ברייתא עם כמה מקרים נוספים הדומים לכאורה למקרה של דליל בהם הבהמה הזיקה בעזרת חפצים, ובהם אומרת הגמרא שהחיוב יהיה של נזק שלם – בהמה המזיקה באוכף שעליה, במשא שהיא נושאת, ברסן שבפיה ובפעמון שבצווארה. בנוסף לברייתא, רבא מוסיף גם מקרה של בהמה המזיקה בעזרת קרון, וגם בו אומר רבא שהחיוב הוא של נזק שלם. על אף שבכל המקרים האלה, הבהמה הזיקה בעזרת חפץ, הגמרא מגדירה את היזקים אלה כנזקי רגל והבעלים מתחייב בנזק שלם, בניגוד למקרה של דליל.

מהראשונים עולים כיוונים שונים להסביר את ההבדל העקרוני בין המקרים. מתוך דברים אלו, נוכל להבין באילו מקרים חל דין "צרורות".

¹ נחלקו הראשונים (עיין רש"י ד, ב ד"ה בחצי נזק, לעומת דברי הרשב"א טו, ב ד"ה הא דאמרינן) האם ההלכה למשה מסיני הורידה את החיוב לחצי נזק (כך סובר הרשב"א), או שמצד הדין האדם לא אמור להיות חייב, אלא שההלכתא חידשה שהאדם חייב, והחיוב הזה הוא חיוב ממון. בפשטות, הסוגייה כאן תואמת לשיטת הרשב"א. ליישוב שיטת רש"י עיין בדברי הברכת שמואל (סימן יט).
² בהמשך נראה את שיטת הראב"ד שחולק על הנחה זו.

א. חיבור בין הבהמה למזיק

מכמה ראשונים נראה, כי הקריטריון המבדיל בין רגל לבין צרורות הוא מגע בין הבהמה לחפץ המזיק – אם הבהמה נוגעת בחפץ המזיק, הרי שיש כאן נזק רגל, אך אם הבהמה לא נוגעת בחפץ יהיה זה נזק צרורות. עוד לפני שנראה את דברי הראשונים ואיך הם מסבירים את היחס בין המשנה לגמרא, נראה שצריך להבחין בין שלושה סוגים של חיבורים אפשריים:

א. חיבור שאין לו כל קשר לנזק – גם אם לא היה חיבור, הנזק היה מתרחש באותו אופן. למשל, בהמה מתיזה ברגליה אבן על כלי ויש חוט ארוך המחבר בין האבן לבהמה. במקרה זה גם אם החוט לא היה מחובר לבהמה מלכתחילה, האבן הייתה עפה לעבר הכלי.

ב. חיבור שגרם לנזק, אך ברגע ההיזק אין לו שום השפעה – גם אם החיבור היה מתנתק אחרי שהבהמה פעלה, הנזק היה מתרחש באותו אופן. למשל, בהמה קשורה ברגלה לחוט שקשור בקצהו השני לאבן. הבהמה מזיזה במהירות את רגלה ובעקבות כך האבן עפה לעבר כלי. במקרה זה האבן עפה אל עבר הכלי בגלל החיבור לרגל הבהמה, אלא שגם אם החוט היה מתנתק מהבהמה אחרי שהאבן התחילה לעוף, האבן הייתה ממשיכה באותה המהירות אל עבר הכלי.

ג. חיבור שמשפיע על הנזק ברגע ההיזק – אם החיבור היה מתנתק, הנזק לא בהכרח היה מתרחש, או שהיה מתרחש אך לא באותה עוצמה. למשל, בהמה גוררת אחריה חוט. החוט נתפס בכלי, גורר אותו ושובר אותו. במקרה זה, ברגע שבירת הכלי, החיבור הוא קריטי ואם הוא היה מתנתק, החוט לא היה מושך את הכלי והוא לא היה נשבר.

נקודת המבחן האם גוף הבהמה רלוונטי בשעת הנזק תהיה השאלה האם ההיזק היה מתרחש באותו אופן אם הבהמה הייתה מתה רגע לפני ההיזק. אם גוף הבהמה לא רלוונטי בשעת ההיזק, גם אם הבהמה הייתה מתה, ההיזק היה מתרחש באותו אופן.

נראה להסביר שרמות היחס הראשונה והשנייה, עוסקות בחיבור פורמלי. כלומר, אף על פי שגוף הבהמה לא רלוונטי בשעת ההיזק, כיוון שסוף סוף יש חיבור, אנחנו מסתכלים באופן פורמלי על החפץ המחובר כאילו היה גוף הבהמה. לעומת זאת רמת היחס

השלישית מבטאת נזק שגוף הבהמה אחראי עליו באופן ישיר, כלומר אין צורך להסתכל באופן פורמלי על החפץ המחובר כאילו היה גוף הבהמה, כיוון שגוף הבהמה משפיע בעצמו על הנזק (אם הבהמה תמות רגע לפני ההיזק, ההיזק לא ייתרחש באותו אופן או לא ייתרחש כלל). ברמת יחס זו, אין באמת משמעות לחיבור, אלא החיבור הוא רק אמצעי של הבהמה להזיק עם גופה. לצורך העניין, באותה מידה בהמה יכולה להזיק גם בלי חיבור, במקרה בו בהמה דוחפת בול עץ על כלי וברגע הדחיפה נשבר הכלי. גם במקרה זה, על אף שאין חיבור, גוף הבהמה משפיע בעצמו על הנזק.

נראה ברור, שהמפרשים המגדירים שההבדל בין רגל לצרורות הוא מגע יגידו כי מקרה ג' הוא היזק רגל – כאמור, החיבור הוא רק אמצעי של הבהמה להזיק עם גופה. אבל, יש להתלבט מה יהיה הדין במקרים א' וב' – האם חיבור כל שהוא (מקרה א') יספיק כדי שיהיה דין רגל? אם לא, האם חיבור שרק גרם לנזק, אבל לא משמעותי ברגע הנזק (מקרה ב'), יגדיר את הנזק כנזק רגל?

א.1. שיטת רבנו פרץ

רבנו פרץ כותב:

וצ"ל דמיירי שהתיז התרנגול הדלי שברגליו ושבר כלים דליכא למימר דמיירי במגרר אחריו כי אורחיה דא"כ הוי כמו עגלה מושכת בקרון דאמרינן בגמרא משלם נ"ש דתולדה דרגל היא ולא הוי צרורות.

(תוספות רבנו פרץ יז, א ד"ה היה דליל)

רבנו פרץ מעמיד את המשנה ואומר שהמשנה שאומרת שחייבים חצי נזק על תרנגול שהזיק עם דליל, מדברת על מקרה שהתרנגול הזיק על ידי התזת הדליל, אך אם התרנגול היה מזיק על ידי גרירת הדליל הוא היה מתחייב נזק שלם כמו בהמה שמושכת קרון.

נראה שהחילוק בין היזק על ידי התזת הדליל לבין היזק על ידי גרירת הדליל, תלוי בשאלה האם גופו של התרנגול פועל בהיזק (הרמה השלישית שהצענו ביחס בין החיבור להיזק). כאשר התרנגול גורר דליל, בשעת פעולתו של התרנגול, גופו פועל בהיזק (אם התרנגול ימות רגע לפני ההיזק, ההיזק לא ייתרחש). לעומת זאת, כאשר התרנגול מתיז דליל, בשעת פעולתו של התרנגול – כשהתרנגול מזיז את רגלו במהירות), עוד לא קורה הנזק וזה סימן לזה שגופו לא פועל בהיזק, אלא ההיזק קורה מכוחו.

נראה אם כן, שרבנו פרץ סובר שרק כאשר גוף הבהמה פועל בהיזק בשעת ההיזק, נגדיר את ההיזק כרגל, וכאשר בשעת ההיזק גוף הבהמה לא פועל בהיזק, נגדיר את ההיזק כצרורות. כלומר, חיבור "פורמלי" הוא אינו חיבור לשיטתו, ולכן באפשרויות א' וב' יהיה דין של צרורות ולא של רגל.

א.2. שיטת הרא"ש

הרא"ש (ב, א) אומר שעל דליל שקשור ברגלי תרנגול מתחייב הבעלים נזק שלם ולא חצי נזק כמו שמפורש במשנה, אלא שהרא"ש מוסיף ואומר: "אבל אם דבר המזיק אין מחובר לגוף הבהמה בשעה שמזיק הוא הנקרא צרורות". מדבריו נראה, שיש להעמיד את המשנה כך שמדובר בדליל שאיננו מחובר לגוף הבהמה. יוצא מהרא"ש שבמקרים בהם בהמה הזיקה בעזרת חפץ יש חילוק בין מקרים בהם החפץ המחובר לגוף הבהמה, למקרים בהם החפץ איננו מחובר לגוף הבהמה.

אולם, מה הוא אותו חיבור הנזקק כדי להגדיר את הנזק כנזק רגל ולא צרורות? פשוט לשון הרא"ש מורה שהוא אינו מחלק בין רמות שונות ביחס בין החיבור לנזק וכל עוד יש חיבור, אפילו חיבור מקרי שאין לו שום קשר לנזק (אפשרות א'), החפץ המזיק יחשב למעין יד ארוכה של הבהמה והיא תתחייב נזק שלם. כך גם פוסק הב"ח (חושן משפט שצ, ג).³

אמנם, מסברה קשה לקבל שחיבור מקרי שאין לו שום השפעה על הנזק, ישנה את הדין ממקרה שלא היה חיבור, שכן החיבור לא תרם דבר לאופי הנזק.⁴ עוד קשה, שאם הרא"ש סובר שכל חיבור לבהמה יחשיב את ההיזק להיזק רגל, ההעמדה שהוא עושה במשנה חייבת להיות שהדליל התנתק לגמרי וזה קשה כיוון שלשון המשנה היא "היה דליל קשור ברגליו".

על כן אפשר להציע שהרא"ש לא מתכוון שכל חיבור בין הבהמה לחפץ המזיק יחייב את הבעלים נזק שלם, אלא רק חיבור שיש לו השפעה על הנזק. אפשר להתלבט איזו רמת השפעה צריך שיהיה לחיבור על הנזק, בשביל לחייב נזק שלם. האם מספיק חיבור שיש לו השפעה אפילו בשלב מסוים (כאפשרות ב'), או שמא רק חיבור שמשפיע ברגע ההיזק עצמו (כאפשרות ג').

³ יש לציין, כי הב"ח לא אומר זאת בדעת הרא"ש דווקא.
⁴ כך טוען גם במנחת אשר, (מד, א) ד"ה ונראה לכאורה דאין כוונת הרא"ש.

יותר מסתבר לומר בשיטת הרא"ש כאפשרות ב', שמספיק נזק שיש לחיבור השפעה רק ביצירת הנזק, ולא כאפשרות ג', שרק חיבור משמעותי ברגע ההיזק יחשב כרגל. הסברנו שחיבור המשפיע על הנזק ברגע ההיזק ממש, הוא לא משמעותי בפני עצמו, אלא רק אמצעי של הבהמה להשפיע על הנזק עם גופה. אולם, הרא"ש מדגיש שהחיבור הוא המדרד לפיו קובעים אם ההיזק הוא רגל או צרורות, ולא מסתבר שכוונת הרא"ש למקרה זה בו החיבור הוא רק אמצעי של הבהמה להיזק. נראה אם כן שהרא"ש מבין שיש בחיבור משהו משמעותי, ולא כאפשרות ג'. לכן נראה ששיטתו היא שכל חיבור שיש לו השפעה על הנזק בשלב מסוים יחשיב את ההיזק לרגל. כלומר, אפשרות ב' גם כן נחשבת כרגל.

א.3. שיטת הנימוקי יוסף

נראה שכשיטה זו של הרא"ש סובר גם הנימוקי יוסף. הנימוקי יוסף (ז, א ד"ה דליל) בדומה לרבנו פרץ מעמיד את המשנה ואומר שאם התרנגול היה מזיק על ידי גרירת הדליל הוא היה מתחייב נזק שלם כמו בהמה שמושכת קרון: "שזרק התרנגול את הדליל ושבר כלי בזריקתו דהווי להו צרורות, כיון דלאו בהדי דאזיל ומימשך דליל בתריה קא מזיק [...] מכלל דאלו אזיק דרך משיכתו, כעגלה מושכת דמי ומשלם נזק שלם".

להבדיל מרבנו פרץ שאמר שהמשנה מדברת על מקרה בו התרנגול התיז את הדליל, הנימוקי יוסף אומר שהמשנה מדברת על מקרה בו התרנגול זרק⁵ את הדליל. היה אפשר לומר, שכוונתו של הנימוקי יוסף, היא שדווקא כאשר התרנגול זרק את הדליל וניתק אותו מגופו, ההיזק יהיה צרורות, אך כאשר הדליל לא התנתק מגוף התרנגול, ההיזק יהיה רגל. כלומר, גם חיבור "פורמלי" יחשב חיבור. אמנם, מהסבר של הנימוקי יוסף לשאלה מדוע דליל איננו דומה לבהמה שגוררת קרון, נראה שהוא לא מתייחס לשאלה האם הדליל מחובר (הוא לא אומר שכיוון שהדליל לא מחובר זה נחשב כצרורות), אלא לשאלה האם התרנגול משפיע על הנזק בשעת ההיזק⁶. כלומר נראה שהוא לא סובר שיש משמעות לחיבור של הדליל לתרנגול וכאשר הוא מעמיד את המשנה במקרה שהתרנגול זרק את הדליל אין כוונתו שהדליל התנתק, אלא רק שההיזק לא נעשה ברגע הפגיעה על ידי משיכת התרנגול.

⁵ וכן כותב רש"י (יט, א ד"ה אלא מתני).

⁶ לישונו היא שאין זה נחשב כצרורות כיוון שהדליל לא נמשך אחר התרנגול בהליכתו – "הווי להו צרורות כיוון דלאו בהדי דאזיל ומימשך דליל בתריה"

מלבד החילוק בין דליל לקרון, מוסיף הנימוקי יוסף כלל: "כל היכא דאזיק ע"י ד"א [= על ידי דבר אחר – י.ש.] שלא בחבורין משלם חצי נזק ואי אזיק בחיבורין משלם נזק". כלומר, בכל מקרה שהנזק נגרם על ידי דבר אחר שאיננו מחובר – משלמים חצי נזק, ובכל מקום שהוא מחובר – משלמים נזק שלם.

הכלל הזה לכאורה יוצר סתירה בדברי הנימוקי יוסף. מחד, מהכלל נראה שרק כאשר בהמה מזיקה בעזרת חפץ שאיננו מחובר לגופה, ההיזק ייחשב לצרורות. מאידך, מהסבר הנימוקי יוסף לשאלת ההבדל בין דליל לקרון, נראה שרק כאשר בהמה לא משפיעה על הנזק בשעת ההיזק, ההיזק ייחשב לצרורות.

אפשר היה לומר שהנימוקי יוסף סובר כמו רבנו פרץ שרק כאשר בהמה משפיעה על הנזק ברגע ההיזק, ההיזק ייחשב לרגל. כשהנימוקי יוסף אומר "אי אזיק בחיבורין משלם נזק שלם", אין כוונתו שכל חפץ שמחובר לבהמה יהפוך ליד ארוכה שלה ויהפוך את ההיזק להיזק רגל, אלא כוונתו שרק כאשר בהמה מזיקה בעזרת החיבור – רק אם בשעת ההיזק החיבור משמעותי ליצירת הנזק – ההיזק ייחשב לרגל. אם בהמה לא משפיעה על ההיזק בשעת ההיזק, החיבור הוא לא משמעותי כיוון שאפשר לנתק את החיבור רגע לפני ההיזק והנזק יתרחש בכל מקרה באותו אופן וההיזק לא יתרחש בעזרת החיבור.

אמנם, מהמשך דברי הנימוקי יוסף (ד"ה עגלה מושכת) נראה שהוא סובר דווקא כמו הרא"ש שאפילו אם בהמה לא השפיעה על הנזק בשעת הנזק עצמו, אלא כל שהבהמה השפיעה באיזה שהוא שלב, ההיזק ייחשב לרגל. בהמשך דברי הנימוקי יוסף, הוא מסביר את החידוש של רבא, שבהמה שמושכת קרון מתחייבת נזק שלם. הוא מסביר שהיינו חושבים שכיוון שהבהמה לא נוגעת ישירות בקרון, אלא רק בעזרת חבלים, הוא לא יכול להתבטל לגוף הבהמה, על כן רבא משמיע לנו את החידוש ואומר שבכל זאת הקרון מתבטל לגוף הבהמה, שכיוון שהעגלה מחוברת בחבלים אל הבהמות, זה נחשב כאילו הם נוגעים בה ישירות ("כיון דאיכא חבלים דמחברי בין עגלה לשוורים כמאן דנגעי בעגלה דמי"). הנימוקי יוסף, בהסברו את דברי רבא משתמש בטרמינולוגיה של "חיבור" ו"נגיעה". אילו היה סובר כמו רבנו פרץ שבהמה שמושכת קרון מתחייבת נזק שלם, כיוון שהבהמה פועלת בעזרת גופה ברגע ההיזק, לא היה ברור הטעם שהוא מביא בדברי רבא: "כמאן דנגעי בעגלה דמי", שכן לפי רבנו פרץ החיבור הוא לא משמעותי אלא רק ביטוי

לכך שהבהמה מזיקה בגופה ברגע ההיזק. נראה אם כן, שהנימוקי יוסף סובר שכן יש משמעות לחיבור.

א.4. שיטת הר"י מיגאש

הר"י מיגאש (מובא בשיטה מקובצת יח, ב) סובר שאם בהמה הטילה גללים על משהו והזיקה אותו היא מתחייבת מדין צרורות, אך אם היא הטילה מי רגלים על משהו והזיקה אותו היא מתחייבת נזק שלם. ההבדל בין המקרים הוא שבמי רגלים יש קשר של מגע בשעת הנזק בין הבהמה למי רגלים.

בשיטתו נראה, שכל חיבור בין הבהמה לדבר שמזיק, אפילו בלי שום השפעה על הנזק, מבטל את הדבר המזיק לגוף הבהמה ומחשיב אותו ליד ארוכה של הבהמה, ולכן לא יהיה כאן דין צרורות. כך מבין גם ר' אשר וייס (מנחת אשר מד, א).

א.5. שיטת הראב"ד

בניגוד לראשונים דלעיל המסבירים שהיזק דליל שבמשנה הוא משום צרורות, הראב"ד (יו, ב) מסביר שהיזק דליל שבמשנה הוא משום "משונה", ולכן חייב חצי נזק מדין קרן⁷.

הראב"ד מסביר שאי אפשר לומר שהיזק דליל הוא היזק צרורות כיוון שהמשנה מתארת שהדליל קשור לרגלי התרנגול וכיוון שהדליל קשור לתרנגול, ההיזק לא יכול להיות היזק צרורות. נראה בפשטות שהראב"ד סובר כשיטת הר"י מיגאש שכל חיבור (אפילו בלי שום השפעה על הנזק) לא יכול להיות צרורות, אחרת העובדה שהמשנה מתארת את הדליל כקשור לא הייתה סותרת את האמירה שדליל הוא היזק צרורות.

בדעת הרא"ש והנימוקי יוסף נמנענו מלהגיד שהם סוברים שכל חיבור (אפילו בלי שום השפעה על הנזק) יחשיב את ההיזק להיזק רגל, כיוון שבמשנה כתוב שהדליל קשור ובכל זאת הוא נחשב להיזק צרורות. אולם, בדעת הראב"ד באמת יותר פשוט לומר שכל חיבור (אפילו בלי שום השפעה על הנזק) יחשיב את ההיזק להיזק רגל ואין סתירה מהמשנה כיוון שהמשנה אינה מדברת על צרורות אלא על "משונה". כך מבינים את הראב"ד החזון איש (ה, יד) ור' נחום (יו, ב ד"ה לכאו' לפמש"נ לעיל).

⁷ וכן היא גם דעת המאירי (יו, ב ד"ה כל)

אמנם נראה לעניות דעתי, שאין הכרח להסביר כך את הראב"ד. אפשר לומר שהראב"ד הבין שהמשנה מתארת את הדליל כקשור כיוון שיש משמעות לקשר זה. אם המקרה במשנה היה מדבר על תרנגול שהזיק בצורה כזאת שהקשר לא משמעותי ואיננו משפיע כלל על הנזק, המשנה לא הייתה טורחת לתאר לנו שהדליל קשור. אם כן, הראב"ד הבין שהקשר של הדליל לרגל התרנגול הוא קשר שיש לו השפעה על הנזק ולכן הוא סבר שאי אפשר להסביר את המשנה כך שהדליל הוא היזק צרורות.

לפיכך נראה שאפשר להסביר שהראב"ד סובר שרק חיבור שיש לו השפעה בשלב מסוים על הנזק (אפשרות ב'), יהפוך את ההיזק להיזק לרגל, שכן ייתכן שהוא מבין שהקשר של הדליל לתרנגול השפיע על הנזק (אחרת המשנה לא הייתה מתארת את הדליל כקשור) ובכל זאת הוא לא מוכן להגדיר היזק זה כהיזק צרורות.

ב. רגילות החיבור

ראינו בשיטות הראשונים כמה כיוונים שונים בהסבר ההבדל בין דליל לקרון המבוססים על רמת היחס בין החיבור לבין הנזק. מדברי הפני יהושע עולה כיוון אחר.

הפני יהושע כותב כך :

”הא דאמרינן שדברים המחוברים לגופה חשיב כגופה היינו בדברים שדרכן להיות מחוברין לגופה והיינו ממון בעלים ונותנן שם לדעת [...] משום דדרכם בכך והבעלים יודעים בו לכך מוטל עליהם לשמרו מכל הנזקין שיבוא ע”י זה”.

(פני יהושע יט, ב ד”ה שם אלא בעל התרנגול)

הפני יהושע כותב שרק חפץ שדרכו להיות מחובר לבהמה, ברמה שאף הבעלים עצמו מחבר אותו לבהמה, יחשיב את ההיזק להיזק רגל.

נראה שהפני יהושע מבין שהיסוד של דין צרורות הוא חיוב על היזקים ארעיים שלא מצופה מהבעלים להישמר מפניהם. כאשר מחובר לבהמה דבר שאין רגילות לחבר ושהבעלים עצמו לא חיבר, לא מצופה ממנו להישמר מפני היזקים שדבר זה יכול לגרום. לעומת זאת, כאשר מחובר לבהמה דבר שרגילים לחבר, או לחלופין דבר שלא רגילים לחבר, אך הבעלים עצמו חיבר אותו, מצופה ממנו להישמר מפני היזקים שדבר זה יכול לגרום.

בשיטות הראשונים הסברנו שקשה לומר שגם חיבור שאין לו כל השפעה על הנזק ייחשב להיזק רגל. הן מסברה והן מלשון המשנה שאומרת: "היה דליל קשור ברגליו" ובכל זאת הוא חייב רק חצי נזק. לפיכך נראה שגם הפני יהושע מצריך חיבור שישפיע באיזו שהיא רמה על הנזק.

אין הכרח בדברי הפני יהושע להסביר איזה חיבור צריך בשביל להחשיב את ההיזק להיזק רגל. אפשר לומר שרק חיבור שיש לו השפעה ברגע ההיזק, יחשיב את ההיזק להיזק רגל. אפשר גם לומר שכל חיבור שיש לו השפעה מסוימת על הנזק, יחשיב את ההיזק להיזק רגל.

סיכום

רבא הגדיר את היזק צרורות, כהיזק שנעשה בכוח הבהמה ולא בגופה. אף על פי כן, הגמרא מביאה דוגמאות להיזקים שהבהמה מזיקה בעזרת חפץ ובכל זאת מתחייבת נזק שלם. נראה מדוגמאות אלה שבהמה יכולה להיזק ב'גופה' גם בעזרת דבר אחר. במאמר זה, ניסינו לדלות מדברי הראשונים הגדרה לחיבור בו הדין יהיה רגל, וממילא במקרים האחרים הדין יהיה של צרורות.

מדברי הר"י מיגאש נראה שכל חיבור מספיק כדי להגדיר את הנזק כצרורות, גם אם הוא אינו משמעותי בכלל להיווצרות הנזק. כשיטה זו הסבירו גם החזון איש ור' נחום את דעת הראב"ד. אמנם, אפשר להסביר את דעת הראב"ד שרק במקרה בו יש משמעות לחיבור לעניין הנזק, גם אם הוא אינו משמעותי ברגע הנזק (כדי שהנזק ייתרחש היה מוכרח להיות חיבור בתחילתו, אבל בסופו לא היה צורך בחיבור) הבעלים יתחייבו. כך נראית גם דעת הרא"ש והנימוקי יוסף. לעומת זאת, בשיטת רבנו פרץ נראה שרק כאשר החיבור משמעותי גם ברגע ההיזק יש כאן נזק רגל, אחרת יהיה כאן דין צרורות.

בנוסף לשאלת ההשפעה של החיבור על הנזק, מעלה הפני יהושע פרמטר נוסף לבחינת השאלה האם החפץ ייחשב ליד ארוכה של הבהמה. מדבריו עולה שרק כאשר החפץ המחובר לבהמה הוא חפץ שיש רגילות לחבר אותו או לחילופין שהבעלים עצמו חיבר אותו לבהמה, הוא יכול להתבטל לגוף הבהמה.